

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ČÍSLO 1.

ROČNÍK XV.

LEDEN 1934

ČÁST VŠEOBECNÁ

Redaktoři: Brig. gen. Jiří Birula a podplukovník gšt. František Pobunek.

Podplukovník gšt. —ský:

Odzbrojovací konference.

(Pokračování.)

V jarním zasedání v r. 1933 byl prostudován odzbrojovací konference anglický návrh konvence, byly projednány všeobecné připomínky k jednotlivým jeho odstavcům předložené pro první čtení a bylo pak rozhodnuto — vzhledem k zásadním rozporům v nazírání na hlavní složky návrhu — aby během letní přestávky jednal předseda konference Henderson s jednotlivými vládami velmocí o dohodu a připravil tak celý návrh pro druhé čtení. Zároveň bylo rozhodnuto svolati hlavní výbor k dalšímu jednání na 16. října 1933.

1. Jednání mimokonferenční.

Úloha, která byla předsedovi konference svěřena, nebyla snadná. Všechny státy sice přijaly anglický návrh konvence jako základ budoucí konvence odzbrojovací, to však neznamenal, že se s ním zcela ztotožňují; sporné otázky, na něž se naráželo v jednáních konference od samého začátku, zůstaly nadále spornými, řešení otázky početních stavů, válečného materiálu, letectva a jiných otázek jinak si představovala Francie a jinak Německo, jinak jeden mocenský blok a jinak druhý, takže měl-li Henderson dosáhnouti toho, aby anglický návrh konvence došel do druhého čtení, musil se dohodnouti se všemi, především ovšem s velmocenskými vládami, za jakých okolností by byly ochotny ten neb onen článek přijmouti, ať již ve znění původním anebo přizpůsobený.

A zase přirozeně — mělo-li se dojít k nějakému úspěšnému cíli — musila především býti příznivá politická situace v Evropě.

Bohužel, této příznivé situace politické v Evropě nebylo. Hitlerovské Německo svým jednáním k sousedům upozornilo celou Evropu na nebezpečí, které vyvstává světovému míru jak zvýšenou činností vojenských i paravojenských organizací, tak i rozšířením tajného zbrojení Německa na nejvyšší míru. Právě v době, kdy Henderson vyjednával s vládami v Londýně a Paříži, objevily se v západoevropském tisku hlasy, upozorňující na tuto činnost v Německu a žádající největší opatrnost v zamyšleném odzbrojení. Velké londýnské i pařížské listy přinášely nová odhalení

o tajném zbrojení Německa, upozorňovaly na současnou činnost hitlerovských oddílů v pohraničí a na celý vývoj nového systému v Německu, který nebyl nesen v duchu míru.

Dalo se očekávat, že právě z těchto důvodů poslání předsedy odzbrojovací konference nemůže mít úspěch. Henderson navštívil Londýn, Paříž, Řím, Berlín, jednal i s generálním zpravodajem konference, ministrem dr. Benešem v Praze — zprávy o jeho jednáních však napovídaly, že se Evropa Německa bojí, že se necítí nyní dosti bezpečna a že není proto odhodlána odzbrojit do té míry, aby anglický návrh konvence alespoň v povšechné linii mohl být uskutečněn.

Na nebezpečí Německa pro Evropu upozornilo také jeho bezohledné vystupování proti Rakousku, kde kancléř Dollfuss, chtěl-li zdolat nebezpečí hrožící Rakousku z připojení k Německu, musil energicky vystupovat proti národně socialistické propagandě uvnitř země, podporované nezakrytě Německem. Snaha Rakouska o udržení státní samostatnosti byla korunována úspěchem, evropské veřejné mínění povstalo proti bezohledným přehmatům Německa proti Rakousku a tím do jisté míry umožnilo Rakousku, že mu povolily doplnit vlastní armádu na 30.000 mužů celoročního počtu, při čemž pro tento doplněk byla povolena krátká služební doba a dobrovolné doplňování.

Toto nebezpečí Německa však pobouřilo také ostatní sousedy. Tak francouzské veřejné mínění žádá největší opatrnost v otázce odzbrojení, ve Švýcarsku se jedná o novou organizaci armády, tak, aby byla schopna obrany proti modernímu vedení války, a povolují se nové úvěry na moderní výzbroj armády; Belgie povoluje další velké částky na opevnění hranic; Polsko a Malá dohoda se zajišťují politicky s Ruskem a pomýšlejí na doplnění potřebné výzbroje na ochranu státu. Tedy nejen bývalí nepřátelé Německa, ale také neutrálové upozorňují na nebezpečí a pomýšlejí na svou ochranu.

Socialistická vláda Francie však ani za této těžké atmosféry v Evropě se neodklonila od snah odzbrojovacích, nýbrž snažila se najít takové východisko, které by se zřetelem na současně Německo umožnilo přece jen provedení odzbrojení, ovšem ne již zcela v rámci anglického návrhu konvence, nýbrž na podkladě nynějších zkušeností, po určité zkušební době, která by umožňovala mezinárodní kontrolu výzbroje a předvíдалa potrestání toho, který by se proti nové konvenci provinil. Také Anglie upustila od svého návrhu konvence, jsouc si vědoma změněného stavu v Evropě, a přiklonila se k thesi francouzské. Americký delegát Norman Davis z velké části s touto thesí souhlasil. Po rozhodnutí Anglie se pak také Itálie přikloňovala k francouzskému stanovisku. A tento odklon všech od Německa se projevil právě při zasedání shromáždění Společnosti národů v Ženevě v září a začátkem října, takže Německo tam stálo skoro osamocené.

V Ženevě se také pokračovalo v jednáních započatých jednak Hendersonem pro uskutečnění druhého čtení anglického návrhu konvence, jednak velmocmi, které viděly nemožnost pokračovati v dalším jednání na podkladě anglického plánu a snažily se zachrániti konferenci vůbec; především šlo o to, zda mají být zahájena další jednání konference a zda má být svolána schůze hlavního výboru tak, jak byla předvídána na 16. října.

2. Činnost předsednictva.

Za tím účelem bylo svoláno předsednictvo konference 9. října odpoledne, aby pojednalo o dosavadním výsledku soukromých jednání předsedy konference Hendersona a stanovilo program dalších jednání hlavního výboru.

Předseda konference Henderson podal na této schůzi přehled soukromých porad, které měl po 29. červnu v Paříži, Londýně, Římě a v Praze a které, třebaže nedosáhly takového úspěchu, jaký byl očekáván, přece jen přispěly značně k objasnění některých sporných otázek a ukázaly, které ze sporných otázek anglického návrhu konvence jsou snadnější k dohodnutí a které jsou těžší. Do této poslední kategorie podle názoru předsedy Hendersonova náleží: doba trvání konvence, tonáž tanků a ráž dělostřelectva, redukce válečného materiálu pozemního, výroba a obchod se zbraněmi, vojenské a námořní letectvo a eventuálně sankce při porušení konvence.

Poněvadž jak otázka sankcí, tak dále také aplikace zásady rovnoprávnosti ztěžovala příznivé řešení sporných věcí anglického návrhu konvence, doporučil předseda Henderson, aby dalšího týdne po 9/10 bylo využito k pokračování soukromých porad mezi delegacemi, které se sešly v Ženevě, a aby na jejich podkladě v jednání hlavního výboru 16/10 a po podání zprávy o výsledku těchto jednání bylo rozhodnuto o dalším programu konference.

Soukromé rady, které se po této schůzi předsednictva denně konaly, zvláště mezi velmocmi, již po několika dnech vedly k cíli do té míry, že Anglie i Amerika souhlasily s jednotným postupem v odzbrojovacích otázkách na tomto podkladě: „Znovuozbrojení Německa nesmí býti na žádný způsob povoleno, odzbrojení bude provedeno až po skončení určité zkušební doby, která bude vyplněna přísnou mezinárodní kontrolou zbrojení, platnou pro všechny.“

Proti tomu však trvalo Německo na svém požadavku okamžité rovnoprávnosti; poněvadž se pak Itálie připojila k velmocem, zdálo se, že bude Německo při jednáních hlavního výboru úplně osamoceno a že bude přinuceno přistoupiti na požadavky stanovené velmocmi, s nimiž asi bude souhlasit velká většina delegací při konferenci zúčastněných. Proto také byla očekávána s velkým zájmem schůze předsednictva, svolaná na 14. října, kde se očekávalo, že prohlášení velmocí, resp. jejich dohoda, bude úplným obratem v postupu odzbrojovacích prací a že bude zárukou konečné dohody odzbrojovací.

3. Výklad Simonův 14. října 1933.

Na této schůzi předsednictva informoval o výsledcích soukromých porad mezi velmocmi zahraniční ministr anglický Sir John Simon. Jeho výklad, v němž se opíral o předpoklad nové úpravy dřívějšího anglického návrhu konvence, obsahoval tyto podstatné myšlenky:

1. bude prodloužena doba trvání konvence, předvídaná v anglickém plánu konvence na 5 let, na dobu delší, snad 8 let, z technických důvodů, t. j. aby mohl býti proveden určitý program, který by na konci tohoto údobí umožňoval:

- a) podstatné snížení výzbroje států ozbrojených,
- b) uskutečnění zásady rovnoprávnosti;

2. kontinentální armády budou přeměněny, tak, jak to předvidá anglický návrh konvence, a bude zavedena všeobecná kontrola zbrojení, platná od začátku platnosti konvence;

3. v okamžiku uzavření konvence bude vypracován podrobný plán odzbrojení;

4. ke konci doby trvání konvence (v druhé periodě) budou některé druhy výzbroje zničeny a bude sestaven seznam zbraní dovolených pro všechny;

5. tím bude uskutečněna zásada rovnoprávnosti zřízení (égalité de statut);

6. jakékoliv okamžité znovuoobzbrojování poražených států je nepřipustné;

7. v okamžiku podepsání konvence bude zakázáno vyrábět a získávat zbraně, které v budoucnosti mají být rušeny.

Celkem lze říci, že tento výklad, jenž měl být také podkladem dalších jednání hlavního výboru, nepřinášel nic nového, o čemž by doposud nebylo bývalo na konferenci diskutováno. A přece nabyl nebývalé důležitosti tím, že se za něj postavily čtyři hlavní velmoci: Amerika, Anglie, Francie a Itálie, při schůzi předsednictva pak také Československo a Řecko. Německo k tomuto výkladu nemělo žádných poznámek. Poněvadž hlavní delegát Německa Národní byl pro instrukce v Berlíně, zdůraznil jeho zástupce, že Německo požadovalo nyní okamžitou rovnoprávnost a okamžité odzbrojení, že však bere na vědomí prohlášení Sira Johna Simona a že je oznámí německé vládě.

Tato schůze předsednictva slibovala mnoho úspěchu v dalších jednáních odzbrojovacích, neboť se dalo očekávat, že tento podklad dalších jednání přijme hlavní výbor skoro všemi hlasy. Nikdo se ovšem nenadál toho, že vlastně Německo hraje zde dvojakou hru, že spoléhá na to, že se velmoci nedohodnou, a pro případ možné dohody že je odhodláno vystoupiti ze Společnosti národů a opustiti odzbrojovací konferenci.

4. Vystoupení Německa ze Společnosti národů i z odzbrojovací konference a její další práce.

Tím větší překvapení způsobila tato zpráva v Ženevě a asi v celém světě odpoledne 14. října. S počátku se tomu nepřikládalo víry, když však to bylo potvrzeno z úředních míst, obrátilo to veřejné mínění všeho světa proti Německu, které tímto krokem nejenže znemožnilo jakékoli další jednání odzbrojovací, ale zvláště samo dokázalo, že to s odzbrojením nemyslí vážně.

Proto hned v neděli 15. října celý den byly mezi velmocmi porady o tom, jak dále pokračovat, zda jednat dále bez Německa, či odložití další jednání na dobu pozdější. Poněvadž delegace velmocí nechtěly podniknouti žádný rozhodný krok bez rozhodnutí svých vlád, byla sjednána dohoda, doporučit hlavnímu výboru, aby další jednání konference bylo zatím odloženo na týden a teprve po důkladném projednání následků vyplývajících z tohoto kroku Německa ve vládách i mezi vládami jednotlivých států aby bylo dále pokračováno v jednáních konference. Za tím účelem aby bylo navrženo hlavnímu výboru, svolati příští schůzi na 26. října, t. j. odložití zatím další jednání o 10 dní. Tento návrh byl také schválen jak předsednictvem, tak i schůzí hlavního výboru 16. října. Předsednictvo se mělo sejít o den dříve.

Tohoto mezidobí od 17. do 25. října mělo být použito mezi velmocmi k dohodě, co bude třeba dále podniknout vzhledem k vystoupení Německa: má-li konference pokračovati bez Německa, či má-li být odložena, až se najde nějaký způsob další spolupráce s ním. Zdálo se s počátku, že skutečně jednání konferenční pokračovati nebudou, neboť Anglie byla napadena Německem — které ji obviňovalo, že svým rozhodným vystoupením proti německému znovuožbrojení způsobila jeho odchod z konference — a nechtěla, aby tohoto napjatého poměru Německa a Anglie bylo zneužito třebas i v neprospěch konference samé. Proto doporučovala Anglie odložiti další jednání konference až asi do ledna r. 1934; do té doby že se snad najde možnost, jak získati Německo nebo jak najíti způsob dalšího jednání konference. Avšak Francie, podporovaná Amerikou a některými malými státy, byla pro okamžité pokračování konference, jednak v zájmu věci samé, jednak také proto, aby se Německu dokázalo, že to půjde i bez něho a že není pravdivé jeho tvrzení, že ozbrojené státy samy nechtějí odzbrojiti. Na konec pro tuto thési byla získána i Anglie a bylo rozhodnuto pokračovati v jednáních; šlo jen o to, jakým způsobem.

Francie doporučovala, aby bylo pokračováno v dalším studiu anglického návrhu konvence: aby byl utvořen zvláštní redakční výbor, který by připravil anglický návrh konvence, tak, jak se jevil na konci prvního čtení, a aby je koordinoval se zásadami, vyjádřenými ve výkladu Sira Johna Simona ve schůzi předsednictva 14. října. Poněvadž se však mnohé státy zasazovaly o to, aby byly přijaty do tohoto redakčního výboru, který by tím byl příliš početný, bylo na konec rozhodnuto v předsednictvu, které se sešlo, jak bylo předvídáno, 25. října, aby bylo doporučeno hlavnímu výboru, odevzdati tuto práci se studiem a koordinací samému předsednictvu, aby samo připravilo text anglického návrhu pro druhé čtení. Zároveň doporučovalo předsednictvo hlavního výboru, aby schválil jeho návrh, aby další schůze hlavního výboru byla odložena na 4. prosince 1933.

Tento návrh byl také hlavním výborem přijat po krátké diskusi s tím podotčením, aby další práce vedlo a připravilo samo předsednictvo.

Předsednictvo se sešlo potom ihned po schůzi hlavního výboru, aby stanovilo svůj další pracovní program. Henderson jako předseda doporučil, aby zatím bylo vyjednáváno mezi vládami a aby příští schůze předsednictva, která by začala skutečnou práci, byla stanovena na den 9. listopadu, jednak vzhledem na ustavení nové Sarrautovy vlády ve Francii, jednak na nutnost odjezdu Hendersona do Londýna, kde jako nový člen parlamentu musí být přítomen při jeho podzimním zahájení po tři dny. Mezitím by sekretariát Společnosti národů připravil pro předsednictvo konečný text anglického návrhu konvence, tak, jak se jeví po prvním čtení, a zaslal jej všem členům předsednictva ještě před zahájením jednání; předseda by pak podal raport o výsledku soukromých jednání mezi delegacemi. Na podkladě těchto obou výsledků by pak pokračovalo předsednictvo ve vlastní práci a v přípravě anglického návrhu konvence pro druhé čtení. Nešlo prozatím tedy o vypracování nového textu, nýbrž jen o úpravu textu dosavadního tak, aby pak při druhém čtení mohla být zajištěna dohoda všech.

Amerika zastávala stanovisko zahájit další práce předsednictva před 9. listopadem, snad již v týdnu kolem 3.; po krátké debatě však byl jako

pevné datum ponechán 9. listopad s tím připomenutím, že má předseda právo svolati schůzi předsednictva dříve, kdyby jednání mezi delegacemi pokročila.

Ihned však ve dnech následujících po této schůzi snažila se Amerika dosáhnouti toho, aby jednání mezi velmocmi byla zahájena ihned a aby pak schůze předsednictva byla stanovena na 3. listopad. Zdálo se také, že americký zástupce Norman Davis svou houževnatostí dosáhne uspořádání prací předsednictva, a dokonce tisk přinesl potvrzení těchto dohadů s tím podotčením, že schůze velmocí bude 2. listopadu a potom hned 3. listopadu schůze předsednictva. V poslední chvíli, když se zdálo, že snaha Ameriky bude skutečně korunována výsledkem, vystoupili Italové proti této snaze, takže se celé jednání rozbilo, a Norman Davis, prý rozhořčen nad neústupností Italie a nad vlastním neúspěchem, odejel do Ameriky, ponechav další řízení prací v Ženevě americkému vyslanci v Bernu p. Wilsonovi.

V týdnu před 9. listopadem byla situace odzbrojovací konference velmi neutěšená; přicházely do Ženevy zprávy, že Anglie je proti jakékoli další práci a že se 9/11 předsednictvo vůbec nesejde. To byly první ukázky nového vyjednávání Německa s Itálií, která znovu začala pomýšlet na aplikaci Paktu čtyř a na získání další slávy v otázkách odzbrojení mimo Ženevu a pod vedením Mussoliniho. Také v Anglii získáním vlivu labouristické strany začala část tisku pracovat v prospěch dorozumění s Německem a pro okamžité odzbrojení (tedy proti Francii), což přivádělo Simonovu politiku do nepříjemné situace tím spíše, že se sám MacDonald stal znovu zastáncem Německa. Zdálo se vskutku, že se konference nesejde tak brzy a jen houževnatostí předsedy Hendersona lze děkovati, že k další schůzi předsednictva došlo, jak bylo předvídáno, 9/11, třebaže bez účasti šéfů delegací. Proto se také nedalo očekávat, že by se mohlo předsednictvo o něčem důležitém usnášet — na štěstí Henderson měl právo rozhodovat a jednat o mandátu, který dostal od hlavního výboru již 26. října.

Jednalo se tedy o další práci na podkladě anglického návrhu konvence, a poněvadž měl býti upravován text pro druhé čtení, bylo potřeba svěřit někomu studium tohoto textu a snažit se odstranit připomínky. Za tím účelem na doporučení Hendersonovo rozhodlo předsednictvo svěřiti zvláštnímu „Třídícímu výboru“ povšechné studium celého anglického návrhu konvence, který by stanovil, které z jeho partií budou přiděleny výborům a které zpravodajům pro další úpravu. Doporučoval, aby výborům byla dána otázka početních stavů a otázka kontroly i záruk, kdežto ostatní otázky, týkající se bezpečnosti, materiálu pozemního, námořního, otázky letecké, výroba zbraní, doba trvání konvence byly přiděleny zpravodajům; výměnu zpráv zpracovuje sama anglická delegace, rozpočtovou publicitu studuje již zvláštní technický výbor; chemickou válku netřeba dále studovati, poněvadž jsou všichni pro její zrušení.

Tento návrh, proti němuž v „Třídícímu výboru“ a potom znovu v předsednictvu vystoupila Italie, byl také přijat předsednictvem, takže se 12. listopadu sešly určené výbory, zatím co zpravodajové začali svou práci současně. Nepříjemné bylo, že Italie v tomto zasedání předsednictva prohlásila, že nesouhlasí s dalším postupem prací konference, že taková práce nemůže mít úspěch, že by bylo lépe konferenci odložit a jednat zatím mezi vládami a že proto Italie — zúčastní-li se dalších prací ze soli-

darity — zúčastní se jich jen jako pozorovatel. Tím zavrhlá Itálie jakoukoli konstruktivní práci; bylo vidět, že soustavně pracuje opět k tomu, aby konferenci rozbila. Toto rozhodnutí formulovala Itálie znovu v obou výborech, kde ponechala jen vojenské experty, kteří do jednání skoro vůbec nezasahovali, vyjímaje tehdy, uznali-li za vhodné učiniti nějakou výhradu.

Proto již od prvních schůzí obou výborů bylo jasné, že těžko bude možno dostati se k nějakým pozitivním výsledkům, naopak že bude třeba všechna další jednání konference skutečně odložit, nenastane-li nějaká pronikavá změna v chování velmocí. Mimo Itálii totiž také Anglie ztratila zájem na konferenci, takže z vlivnějších politických osobností byl zde jediný zástupce Francie Massigli, který mohl jakž takž — vybaven jsa určitou pravomocí — zastupovati Francii ve výborech a v jednáních se zpravodaji.

Když předseda konference Henderson pozoroval, že kromě Itálie i Anglie pozbývá přímého zájmu na konferenci, rozhodl se, že podá demisi, nenastane-li obrat vedoucích velmocí v nazírání na celou práci konference. Tento svůj úmysl také oznámil tisku, kde pohrozil, že vzdá-li se funkce předsedy konference, odevzdá ji do rukou Rady, které také řekne všechny příčiny neúspěchu konference. Bylo zřejmé, že je to pohružka Itálii a Anglii — asi na to také bylo počítáno. Kromě toho se dohodl Henderson telefonicky s generálním zpravodajem dr. Benešem a s místopředsedou Politisem, že učiní zvláštní výzvu všem vládám zastoupeným v předsednictvu, aby vyslaly do Ženevy šéfy delegací, aby s nimi mohli ustanovení zpravodajové jednat o svěřených úkolech.

Toto svolání a tato snaha předsedy konference o další práci konference se skutečně neminula s úspěchem. Hned následujícího dne, 18. listopadu, dohodla se Anglie s Francií a s Itálií, že pošle své ministry, stejně jako chtělo znovu sem Československo poslati dr. Beneše. A skutečně také 18. listopadu přijel Simon s Edenem, Paul Boncour, očekával se zástupce Itálie a 19. listopadu přijel i dr. Beneš.

Nyní šlo jen o to, najíti společnou základnu pro další postup prací. Anglie chtěla se vrátiti k původnímu podání anglického návrhu konvence, t. j. vynechati všechny dohody, které byly učiněny později a začíti na tomto podkladě nová jednání o návrat Němců. Její snaha byla podporována Itálií. Naproti tomu Francie nechtěla o tomto vynechání ani slyšet, berouc za podklad dalších jednání prohlášení zahraničního ministra Anglie Simona. Amerika byla sice pro další pokračování, zdůrazňovala však svůj částečný nezájem, poněvadž jde především o otázky evropské. Henderson byl pro pokračování konference v Ženevě, kdežto Anglie a Itálie uvažovaly o pokračování jednání mimo Ženevu, snad v Římě, Londýně nebo na půl cestě v Locarnu, Strese, San Remo a p. Francie byla proti jakémukoliv jednání mimo rámec Ženevy a mimo rámec konference. Zdálo se, že už má dost stálého povolování a že ministr Paul Boncour má přesnou direktivu nepovolit. Zdálo se, že Paul Boncour je rozhodnout pro pokračování konference a že bude ve schůzi předsednictva pranýřovat nezájem těch států, které proti této snaze vystoupí, a že na ně svalí i vinu celého neúspěchu konference. Zdálo se, že je to částečně namířeno proti Itálii, kterou tímto způsobem chce Francie přinutit, aby se zúčastnila pokračování konference tichým souhlasem — čímž by ovšem neměla možnost zahájit jednání většího rozsahu mimo Ženevu —

alespoň po tu dobu, dokud bude nějaká práce v Ženevě pokračovat. A toto pokračování mělo být uskutečněno jednáními obou dříve uvedených výborů, t. j. výboru početních stavů (comité des effectifs) a výboru pro otázky kontroly a záruk (comité des dispositions générales).*)

Snad tato nepřímá pohružka Francie přispěla k tomu, že na poslední schůzi předsednictva 22. listopadu skutečně nebylo námitek proti dalšímu pokračování prací obou výborů. Jediné bylo rozhodnuto, aby se schůze hlavního výboru nekonala, jak bylo předvídáno, 4. prosince, nýbrž aby o odzbrojovacích otázkách bylo jednáno mezi delegacemi při schůzích Rady Společnosti národů v polovici ledna 1934 a aby na základě dohody mezi delegacemi svolal předseda konference schůzi hlavního výboru ve dnech následujících po skončení zasedání Rady, t. j. tedy někdy koncem ledna neb začátkem února 1934.

Omezilo se proto další jednání odzbrojovací konference jen na činnost obou výborů.

5. Činnost výboru početních stavů.

Výbor početních stavů byl ustaven rozhodnutím předsednictva ze dne 11. listopadu a skládal se z 10 členů (Anglie, Francie, Ameriky, Italie, Ruska, Polska, Holandska, Maďarska, Jugoslavia a Švédska) pod předsednictvím zástupce Švédska — Westmanna.

V rozsahu mandátu, přiděleného mu předsednictvem, ustanovil si výbor následující program studia podle anglického návrhu konvence:

- a) otázka uniformisace armád (kap. III. angl. návrhu konvence);
- b) jakých dokumentů bude třeba zasílati stále odzbrojovací komisi, aby mohla býti účinně prováděna kontrola početních stavů (část V angl. návrhu konvence);
- c) otázka poměru celkového počtu důstojníků a poddůstojníků (článek 18);
- d) délka služební doby (článek 16 a 17).

Všechny tyto otázky byly postupně projednávány a bylo dosaženo těchto výsledků:

a) Otázka uniformisace armád.

Anglický návrh konvence v stati jednající o početních stavech předvídal pro státy Evropy kontinentální určitou výši ozbrojených sil s krátkou služební dobou, neuvedl však, jak si představuje přechod nynějších armád stálých anebo konskripčních na novou organizaci. Během prvního čtení anglického návrhu předložilo Maďarsko připomínku, jednající o těchto přeměnách. Na jejím podkladě pak vypracovala Anglie v dohodě s Maďarskem jakýsi návrh, jak tyto přeměny prováděti.

Tento návrh předvídal:

1. provéstí snížení početních stavů armád konskripčních na snížené počty předvídané v anglickém návrhu postupně tak, že by po podepsání konvence na konci 2. roku bylo provedeno 30%, na konci 4. roku 75% a na konci 5. roku (t. j. doba trvání konvence) 100% předvídaného snížení. Maďaři chtěli, aby toto snížení bylo provedeno již první, druhý a třetí rok;

*) Tento výbor měl jednati o kontrole a zárukách (sankcích) obsažených v V. části anglického návrhu konvence — Všeobecná ustanovení — (Dispositions générales).

2. každé zvýšení početních stavů na počty uvedené v anglickém návrhu musí být provedeno obdobně jako za 1. Maďaři chtěli, aby těm státům, které budou chtít přeměnit stálou armádu na armádu konskripční rychlejším tempem, to bylo povoleno;

3. déle sloužící personál bude snížen obdobně, v druhém, čtvrtém a pátém roce postupně o 30, 70 a 100%. — Také zde si Maďaři vyhradili možnost rychlejší přeměny;

4. délka služební doby musí být postupně zkrácena na délku, která bude stanovena touto konvencí tak, že na konci třetího roku musí být snížena o 50%, na konci 5. roku o 100% celého předvídaného snížení. — I zde požadovali Maďaři možnost rychlejší přeměny.

Tento návrh byl vzat za podklad jednání. Šlo však o to, dohodnouti se nejprve, který rok bude brán za podklad případných pozdějších výpočtů a jaké počty bude třeba bráti v úvahu — zda počty legální, skutečné nebo rozpočtové. Pro první otázku bylo rozhodnuto vzíti za podklad jeden rok z let 1930 až 1932; při studiu druhé otázky bylo doporučeno, navrhnouti jako nejúčinnější a pro všechny státy nejspravedlivější počty skutečné.

Když došlo k jednání o vlastním textu návrhu jednajícího o uniformisaci armád a o maďarských připomínkách, vystoupila proti těmto připomínkám Malá dohoda žádajíc, aby každá přeměna jak armády stálé na konskripční, tak konskripční s vysokými počty na konskripční s nízkými počty byla vázána na dobu pěti let a poukázala na nebezpečí, které by z toho plynulo pro některé státy, a na výhody pro státy druhé, kdyby mohly provéstí zamýšlenou přeměnu v jednom roce. (Tak na př. nynější stálá armáda o 100.000 při přeměně na konskripční armádu o 300.000 průměrných počtů, by měla možnost vycvičiti při jednoroční přeměně za pět let o 250.000 záložníků více, nežli když bude nucena dělati tuto přeměnu postupně během pěti let.)

Tento názor Malé dohody získal všechny ostatní státy, takže na konec a s maďarskou výhradou byl přijat návrh pozměněný v tom smyslu, že se jak snižování, tak zvyšování počtů může díti jediné po etapách v době pěti let, stejně jako zkrácení presenční služby na výši stanovenou konvencí, jakož i rozpuštění jednotek složených výhradně z déle sloužícího personálu bude se díti postupně po pět let. Propuštěný déle sloužící personál nesmí dostati žádné ani administrativní zaměstnání v armádě, nemá-li být počítán do početních stavů armády.

b) Otázka výměny zpráv o početních stavech.

Francie doporučovala, aby zprávy, které budou zasílány stále odzbrojovací komisi o početních stavech, byly co nejpodrobnější, tak, aby mohla být prováděna jejich pomocí nejúčinnější a při tom také nejjednodušší kontrola, jak pomocí dokumentů, tak v případě potřeby na místě samém. Za tím účelem bude třeba, aby státy zasílaly potřebné dokumenty rázu administrativního, legislativního neb i všeobecného, z nichž by bylo možno si učiniti přesnou představu o zachovávání přijatých závazků na podkladě zvláštních výkazů (relevé-typů), obsahujících přesná data o početních stavech všech branných sil.

Po delší diskusi přijal výbor seznam dokumentů, které budou zasílati jednotlivé vlády — při čemž byly pro mimoevropské armády z povolání učiněny určité výjimky a zasílání zjednodušeno — a přijat vzor požado-

vaných seznamů o početních stavech. Definitivně by bylo o nich rozhodnuto, až budou známy názory jednotlivých vlád na tuto otázku.

c) Počty důstojníků a poddůstojníků z povolání vzhledem k celkovému počtu branných sil.

Francie zdůrazňuje, že může jíti jen o výměnu názorů o této otázce, poněvadž nejsou ve výboru zúčastněny všechny delegace; mnohé prvky, týkající se této otázky, jsou závislé na konečných číslech početních stavů, jež budou obsaženy v tabulkách anglického návrhu konvence o průměrných denních počtech, a na mnoha „neznámých“, jako na př. na délce služební doby, co je třeba rozuměti slovem „assimilé“ (civilní zaměstnanci) a p.

Podle názoru zástupce Maďarska průměrný počet důstojníků i zaměstnanců (X) a poddůstojníků i zaměstnanců (Y) nemůže býti pro všechny státy stejný, nýbrž bude třeba jej stanovit zvláště, snad po skupinách států.

Názor Francie, aby nebyli počítáni mezi „assimilé“ ti zaměstnanci, kteří nezastupují funkce vojáků, ani dělníci ve vojenských podnicích, kteří nejsou podrobeni vojenskému zřízení, byl přijat ostatními členy výboru.

Pokud jde o úpravu poměrů X a Y podle skupin států, byla Francie toho názoru, že je třeba bráti zde v úvahu nejen početní stavy a délku služby, nýbrž i účinnost branné výchovy. Byla proto spíše pro zvláštní limitaci než pro nějaké všeobecné stanovení procenta, použitelného pro všechny. S Francií souhlasilo Holandsko a Malá dohoda, Polsko a Švédsko. Tyto názory budou zachyceny v raportu a budou vodítkem při podějšin studiu této otázky.

d) Délka služební doby (čl. 16 a 17).

Francie byla toho názoru, že je třeba pro konečné řešení návrhu obsaženého v čl. 16 a 17 si vysvětliti některé podrobnosti, a to:

je-li třeba limitovati délky služby vůbec?

je třeba stanoviti nejvyšší dovolenou délku?

je třeba stanoviti nejnižší dovolenou délku?

mohlo by vyhovovati stanovení jakési průměrné délky?

je třeba stanoviti celkovou délku služby (tedy i cvičení ve zbrani)?

Francie poukázala na to, jaký vliv může míti na délku služby předvojenský výcvik, stejně jako na délku a početnost cvičení ve zbrani, dále na nutnost odpověděti na všechny uvedené otázky kladně, vyjímaje ovšem otázku o stanovení průměrné délky, která byla navržena Itálií a která proto musila býti nejprve vysvětlena.

Amerika doporučila, aby všechny tyto limitace byly provedeny tak, aby znemožnily jakékoliv útočné akce budoucích armád. S ní souhlasila Anglie a Francie. Maďarsko žádalo, aby armáda byla k dispozici celý rok, poněvadž je také strážcem veřejného pořádku. Kromě toho tam, kde není přírodních výhodných hranic ani opevnění, musí býti v kteroukoli dobu roční připravena pro obranu. Při krátké služební době je to nemožné.

Italie poukazovala na to, že by předvídaná přeměna armád na armády s krátkou služební dobou byla příliš nákladná a nehospodárná, poněvadž by vyžadovala velké množství déle sloužícího personálu. Proto je Italie pro t. zv. „průměrnou délku služby“ (durée de service moyenne), v níž by byla normální služební doba velmi krátká, snad 6 měsíců, zato však by bylo dovoleno míti určité počty déle sloužících kádrů s délkou služby

16—18 měsíců kromě stálých kádrů. Tyto různé délky — v nichž by však byl stanoven průměrný denní počet, nejdelší a nejkratší povolená délka služby, a počet těch kádrů, které budou smět sloužit déle než normální dobu (do 18 měsíců) — by dávaly jakousi střední služební dobu 10—12 měsíců.

Francie prohlásila, že je ochotna souhlasit s tímto návrhem s tou výhradou, že bude limitován počet těch, kteří směji býti do roka povoláni pod prapory. Poukazovala správně, že by toho mohly využití státy s velkými odvodními možnostmi a že by i kombinací s brannou výchovou mohly vycvičiti velké množství záloh.

Italie se však k této výhradě nevyjádřila a je nepravděpodobné, že s ní bude souhlasit, poněvadž celý propočít „průměrné délky služby“ je dělán tak, aby umožnil co největšímu počtu osob odvodem povinných a schopných získati výcvik pod prapory.

Dále o těchto otázkách pak nebylo jednáno, byly všechny zachyceny v raportu, který bude předložen předsednictvu k dalšímu jednání.

6. Výbor pro studium otázek kontroly a záruk.

Tento výbor měl čtrnáct členů, pod předsednictvím zástupce Belgie Bourquina; za Malou dohodu bylo v tomto výboru Rumunsko, ač účast všech delegací při jednáních byla dovolena.

V rozsahu mandátu, který tomuto výboru byl přidělen, stanovil si výbor tento program: Projednány nejprve ony připomínky k textu části V anglického návrhu konvence, jež znamenají změnu textu, dále takové, které zamýšlejí jen doplniti dosavadní text, a konečně návrh předsedy konference Hendersona, aby ještě před ratifikací budoucí konvence byla ustavena „Stálá odzbrojovací komise“ (Commission permanente du Désarmement).

Ve všeobecné diskusi Rusko souhlasilo s kontrolou za předpokladu, že bude universální a spravedlivá, Japonsko bylo proti kontrole na místě.

V podrobné diskusi o jednotlivých člancích konvence a o připomínkách bylo mnoho diskutováno o proceduře jednání budoucí „Stálé odzbrojovací komise“ a o jejím kvoru, t. j. má-li býti při jednáních požadováno 100% nebo padesátiproc. kvorum smluvních stran pro získávání většiny. V těchto diskusích bylo dohodnuto, že jako všeobecné pravidlo bude platit nadpoloviční většina, při čemž ti, kdož se zdrží hlasování, budou počítáni za nepřítomné. Pro otázky jednající o proceduře bude vždy platiti nadpoloviční většina. Budou-li stanoveny mimo tato všeobecná pravidla někdy pravidla výjimečná, bude to vždy tak zvaná zesílená většina, t. j. větší než nadpoloviční většina (majorité renforcée). Pokud jde o jednání o šetřeních na místě (kontrola na místě), musí býti přítomna nejméně polovina signatářů konvence (50% kvorum) a přítomní rozhodnou dvoutřetinovou většinou.

Při jednáních o článku 75 anglického návrhu konvence — investigations sur place, périodiques — periodická šetření na místě — předložila francouzská delegace návrh na provádění, jehož podstatnou částí je požadavek, že kontrola na místě musí býti nejen periodická, ale i nečekaná. Za tím účelem musí býti kontrola nejméně jednou za rok. Bude prováděna výbory určenými „Stálou odzbrojovací komisí“, jejichž působnost bude vždy rozšířena na několik zemí.

Na doporučení Ameriky bylo o této otázce jednáno jako o otázce čistě technické (bez vztahů k politické stránce tohoto problému) a byla projednána dosti podrobně.

Bylo rozhodnuto, že pro dohled na místě ustanoví „Stálá odzbrojovací komise“ zvláštní dohlédací výbory a bude jmenovat jejich členy. Každému výboru bude přidělen určitý okruh působnosti nad několika státy.

O výsledku šetření podají tyto výbory vždy hned na místě zprávu místním úřadům, které jim při šetření musí býti nápomocny.

Po skončení šetření předloží dohlédací výbor raport „Stálé odzbrojovací komisi“, která to pak oznámí smluvním stranám.

*

V závěru jednání předložil předseda výboru jednajícího o otázkách kontroly a záruk jakýsi návrh textu, zachycující všechny projednávané části anglického návrhu konvence k těmto otázkám, a podotkl, že úplný raport bude sestaven výborem až začátkem příštího roku, až si to předsednictvo konference vyžádá. Tento návrh textu byl také s malými změnami výborem přijat a výbor pak přerušil své práce až do začátku roku 1934.

Vojenství u nás a v cizině.

Major gšt. František Papoušek:

Motorisace a mechanisace v japonské armádě.

(Podle sovětských pramenů.)

Japonsko začalo motorisovat a mechanisovat armádu mnohem později nežli jiné velké armády. Hlavní příčiny toho byly: poválečná hospodářská deprese, málo vyvinutý domácí průmysl automobilní a hlavně to, že japonské ministerstvo války bylo zaneprázdněno prací o rychlém vybudování domácího leteckého průmyslu. Teprve od r. 1928, do kdy byl vybudován domácí průmysl letecký v uspokojivém rozsahu, mohlo býti přikročeno k rozšíření domácího průmyslu automobilního.

Výroba tanků a obrněných aut je v přítomné době orientována na určité typy cizí, u nichž jsou provedeny některé změny, avšak zároveň se pracuje o konstrukci nových vlastních typů tanků a obrněných aut, které by úplně vyhovovaly zvláštním podmínkám východoasijského válčiště.

Názory na organizaci a použití samostatných motorisovaných a mechanisovaných jednotek.

Armádní velení již začalo uskutečňovat program motorisace a mechanisace armády, jehož cílem je vytvořit větší jednotky dvou typů:

1. smíšené (motorisované a mechanisované) rychlé lehké brigády hlavně pro úkoly zvědné, pro spolupráci se strategickým jezdeckem a pro plnění různých samostatných úkolů v armádních operacích,

2. mechanisované úderné brigády k zvětšení bojové síly vyšších jednotek, k akcím na křídlech, v průlomu a jako vhodných jednotek při desantech vojsk na pevninu.

Obou druhů jednotek má býti použito především k spolupráci s pěchotou a jezdeckem jako dočasných velkých kombinovaných jednotek složených z jezdeckta,